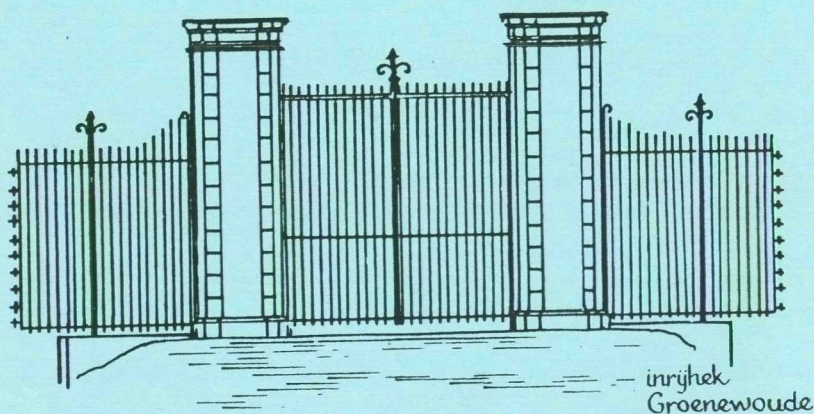

Mededelingenblad

Stichting Oud Woudenberg

Mededelingenblad april 1991
Uitgave van de Stichting Oud Woudenberg
te Woudenberg

nr 31

Redactie: mej. H.J. Blokhuis
G.D. Marringa (coördinator)
H. Schouten
Th. van Straalen
J.J. Timmer

Redactieadres:
Tromplaan 15, 3931 AG Woudenberg, tel. (03498) 2328

De Stichting Oud Woudenberg, opgericht 15 december 1955,
stelt zich ten doel:

1. Het verzamelen en tentoonstellen van voorwerpen van oudheidkundige aard betrekking hebbend op of gevonden in de gemeente Woudenberg en omgeving.
2. Het verhogen van de kennis van de geschiedenis van de gemeente Woudenberg.
3. Het naspeuren van de zeden en gewoonten in de gemeente Woudenberg in het verleden en heden.

Secretariaat: W.C. Kok, Kon Sophiestraat 1,
3931 CN Woudenberg
Telefoon (03498) 2533

Donatie minimaal f. 15,-- per jaar
Aanmelding als donateur graag bij de secretaris van de stichting

Postgironummer 2057783
Rekeningnummer Rabobank Woudenberg 3724.34.401

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de uitgeefster.

INHOUD

Mutaties donateursbestand	pag. 444
Spoorlijn Amersfoort-Kesteren; Stoom '81	pag. 445
De oudste ontginning van zuid-oost-Woudenberg	pag. 446
Kostschoolvrienden	pag. 447
Toren siert adellijk bezit	pag. 449
Bestuursmededelingen	pag. 451

MUTATIES DONATEURSBESTAND

De volgende nieuwe donateurs heten we hartelijk welkom.

Mevrouw H. Hol, Van Speijklaan 20, Woudenberg

Mevrouw J.G. Lagerweij- Stolk, Vondellaan 56, Woudenberg

Mevrouw C.L. de Leur, Van Gendtlaan 1, Woudenberg

A.J. van Raai, Stationsweg 64, Woudenberg

H. van de Vlierd, Kouweland 15, Woudenberg

S. Wolswinkel, Stationsweg 166, Woudenberg

P. van der Zee, J.F. Kennedylaan 40, Woudenberg

Door overlijden hebben wij drie donateurs en door opzegging drie donateurs uitgeschreven.

Het aantal donateurs bedraagt thans 574.

W.C. Kok, secretaris

Periodiek vindt er een gezamenlijke bijeenkomst plaats van de oudheidkundige instellingen uit Leusden, Renswoude, Scherpenzeel en Woudenberg. Deze keer is de Stichting Oud Woudenberg aan de beurt.

U wordt uitgenodigd voor de bijeenkomst op maandag, 15 april a.s., in Hotel Schimmel, Stationsweg 243 te Woudenberg.

Deze avond staat in het teken van het railvervoer. Het programma luidt als volgt:

1. De zaal is open om 19.30 uur.
2. Opening door de voorzitter van de Stichting Oud Woudenberg, de heer C.J. van Ekris, om 20.00 uur.
3. Diaserie met toelichting over het spoorlijntje Amersfoort- Kesteren door de heer G.A. Ruscher, waaronder ook de jaren 1940-1945.
Over dit spoorlijntje schreef de heer Ruscher het boek "Amersfoort-Kesteren" 'n veel besproken spoorlijn, uitgegeven in de Schaffelaarreeks nr.9, Barneveld BDU 1981.
4. Pauze om 21.00 uur.
In de pauze is er gelegenheid naaldbanden en ontbrekende Klappermannen aan te schaffen.
5. Na de pauze om 21.30 uur wordt de film Stoom '81 vertoond. Degenen, die in 1981 in Woudenberg en omgeving woonden, herinneren zich deze grote locomotievendemonstratie. De film is beschikbaar gesteld door de Nederlandse Vereniging van Belangstellenden in het Spoor- en tramwegaanpak.
6. Rondvraag.

7. Sluiting.

De toegang is gratis. Consumpties komen voor rekening van de bezoekers. Bij het verlaten van de zaal zal een vrijwillige bijdrage worden gevraagd ter dekking van de kosten van deze avond.

Het belooft een interessante avond te worden!

Het Bestuur

DE OUDSTE ONTGINNING VAN ZUID-OOST WOUDEMBERG

Wij ontvingen van de heer Ir. W.H.M. Nieuwenhuis, Amsterdamseweg 242, 1182 HM te Amstelveen de volgende brief, gedateerd 24 februari 1991:

"Min of meer toevallig hoorde ik vorige week dat binnenkort drs. Kroes zal promoveren op een geografisch onderwerp -een bepaald soort strokenontginning van zandgronden in de Middeleeuwen- en dat hij daarin nogal uitgebreid de oudste ontginning van zuid-oost-Woudenberg behandelt.

Ik heb gisteren de dissertatie van hem gekregen en inderdaad: een geheel hoofdstuk is gewijd aan een voorbeeld van een kamphoeve-opstreknedersetting in de Gelderse Vallei; het Woud, gemeente Woudenberg. Na een inleidende beschouwing behandelt hij dan Rumelaar, Landaas, Davelaar, Egdom, Lambalgen, het Broek, het Vliet en Bruinhorst, met een groot aantal schetsjes. Ik ben geen deskundige en heb wat moeite met al het geografisch jargon dat hij gebruikt, maar in grote lijnen is het toch goed te volgen.

Dr. K. Kroes is inmiddels op 14 maart j.l. aan de Rijksuniversiteit van Utrecht gepromoveerd. Als voorbeeld van één van die ontginningsvormen heeft hij uitgebreid de eerste ontginning van zuid-oost-Utrecht beschreven, van Rumelaar tot en met Bruinhorst.

De ontginning van Rumelaar b.v. zou in de 13e eeuw begonnen zijn van een hofstede ter plaatse van het huidige Maarsbergse Rumelaar, gevolgd door de verdwenen hofstede bij Strubbelenburg en daarna de hofstede (het "Kasteel") ter plaatse van de Ringelpoel en de hofstede ten oosten daarvan, ter plaatse van de nu nog bestaande hofstede Rumelaar onder Woudenberg. Daarna is de strookvormige ontginning naar het zuiden begonnen.

Een handelseditie van deze dissertatie met veel terreinschetsjes verschijnt bij het Geografisch Instituut, Heidelberglaan 2, 3584 CS, als nr. 122 in de reeks Nederlandse Geografische Studies. De prijs bedraagt f. 35,-- en de titel luidt: "Onvolledige opstrek op de Nederlandse zandgronden".

Ir. W.H.M. Nieuwenhuis

KOSTSCHOOLVRIENDEN

In het Rijksarchief te Utrecht wordt het familiearchief van de familie Lagerwey bewaard.

Hierin bevindt zich een bundel brieven, bewaard door Hendrik Lagerwey (1776-1835) als herinnering aan zijn kostschooltijd in Leerdam. De oudste brieven zijn door Hendrik aan zijn ouders geschreven, toen hij zelf op de kostschool verbleef.

In 1794 keerde Hendrik naar het ouderlijk huis te Woudenberg terug. Zijn kostschoolvrienden bleven hem schrijven, sommige ook nadat zij zelf de wijde wereld waren ingetrokken.

De laatste brief dateert van 1800. Ze zijn geschreven in de romantische stijl van die tijd en met de gebruikelijke formaliteiten. De leeftijd van de schrijvers is duidelijk herkenbaar.

Op de achtergrond speelt de inval van de Fransen en later de problemen gedurende de Franse bezetting.

Hendrik Lagerwey werd te Woudenberg geboren op 28 december 1776 als zoon van Matthijs Lagerwey, meester chirurgijn aldaar en Maatje Lagerwey. Het echtpaar had twee kinderen. Naast Hendrik was er nog een dochter Willemijntje, geboren in 1775.

Hendrik werd voor zijn verdere opleiding naar de "Fransche en Nederduitsche Kostschool" van de heer Mees Bazendijk in Leerdam gestuurd. Dat was vóór 1791. Hij bleef daar tot 1794.

De bedoeling was dat hij na zijn thuiskomst een plaats zou vinden op een handelskantoor. Dat is blijkbaar niet gelukt want hij bleef in Woudenberg. In 1809 werd Hendrik tot schout van Woudenberg benoemd en begin 1811 tot provisioneel maire. Tot zijn teleurstelling volgde geen benoeming tot maire.

Pas in 1816 keerde hij terug in het bestuur; eerst als schout en secretaris en vanaf 1825 als burgemeester. Hendrik was inmiddels in 1809 getrouwd met de dorpsgenote Aaltje van Maanen.

Het echtpaar kreeg vijf kinderen. Twee zoons werden later ook burgemeester van respectievelijk Westbroek en Woudenberg. Hendrik overleed te Woudenberg op 24 september 1835.

De heer Ir. W.H.M. Nieuwenhuis, Amsterdamseweg 242, 1182 HM te Amstelveen heeft de verzameling brieven uit 1791-1800 gebundeld in een boekwerkje van 52 pagina's. Zolang de voorraad strekt zijn exemplaren verkrijgbaar door storting van f. 10,-- op postgiro 325706 ten name van de heer Nieuwenhuis voornoemd.

Uit: Kostschoolvrienden door Ir. W.H.M. Nieuwenhuis.

G.D. Marringa.

TOREN SIERT ADELLIJK BEZIT

Tweemaal per week klimt de 72-jarige N. de Lange de toren in om het uurwerk op te winden. Geen gewone werkzaamheden voor een boer. Maar "Klein Geerestein" is dan ook geen alledaagse boerderij.

P. de Lange is alweer de vierde generatie die het grootste gedeelte van "Klein Geerestein" als bedrijf in gebruik heeft. De monumentale boerderij is op het landgoed "Geerestein" de grootste en tevens het meest bijzondere exemplaar van de boerderijen van Jhr. P.C. Hooft van Woudenberg.

Jonkheer Hendrik Daniël Hooft moet de boerderij rond 1838 hebben laten bouwen, of grondig verbouwen. Uit oudere kadastrale kaarten blijkt dat er op deze plek al een hoofdgebouw met een schuur er naast stond. Het is mogelijk dat deze gegevens het Zwitsers aandoende achterhuis van Klein Geerestein en de naastliggende schuur betreffen. Eén van de andere boerderijen, die tot het landgoed behoorden, heeft trouwens ook een Zwitsers uiterlijk.

Engels voorhuis

In elk geval werd in 1838 het Engels aandoende voorhuis van Klein Geerestein gebouwd. Doordat de raamkozijnen helemaal tegen de binnenzijden van de muur zijn geschroefd, is het net of de muren extra dik zijn. De diepe sponningen van de kozijnen aan de buitenzijde zijn overigens toch al opmerkelijk. Ze worden naar buiten toe steeds wijder, kennelijk om zoveel mogelijk daglicht binnen te krijgen. Iedere steen is hiervoor tijdens de bouw keurig schuin afgeslepen. In de halfronde bovenkanten heeft dit flink wat vakmanschap geëist.

P. de Lange bewoont de begane grond van het voorhuis, zoals ook de generaties pachters vóór hem deden. De bovenverdieping was altijd in gebruik bij de pachtheer. Het is een grote ruimte die vroeger als jachtzaal in gebruik was.

De toren

Helemaal bijzonder werd Klein Geerestein toen 11 jaar na de bouw van het voorhuis hiernaast een neo-gotische toren met wenteltrap verrees. Deze maakt het mogelijk de genoemde zaal buitenom te bereiken.

Boven de hoge hal in de toren zit de torenkamer. Daarboven is de klokkenkamer met in een houten kast een groot uurwerk. Dit drijft met ijzeren staven de klokken aan die aan drie zijden van de toren zitten. Boven op de toren zorgt een ouden bronzen luidklok dat de tijd tot in de verre omgeving hoorbaar is. Zonder de inzet van vader De Lange gaat dat niet. Hij houdt het uurwerk aan de gang. Dat vergt tweemaal in de week een klim. De Lange sr. kent het mechaniek nu al zo lang dat hij ook in staat is de meeste mankementen zelf te verhelpen.

Oorspronkelijk paste de toren veel mooier bij het woonhuis. De toren is namelijk gebouwd met een rode metselsteen, vergelijkbaar met die van het voorhuis. Hierin staken ornamenten van grijze natuursteen duidelijk af. Het geheel moet een fraaie aanblik hebben gehad. Misschien als modeverschijnsel of vanwege vochtproblemen werd echter al spoedig een laag cement over de baksteen gesmeerd.

Er zijn nu plannen om de toren zijn oorspronkelijke aanblik terug te geven. Het gehele complex valt onder monumentenzorg, waardoor de gemeente Woudenberg mogelijk subsidie verleent om de restauratie te steunen.

De badkamer

In de verbinding tussen de toren en het woonhuis was een grote badkamer. Vader De Lange kan zich nog goed herinneren dat daar de freules een bad namen.

De freules waren de laatsten die het naastgelegen grote "Huis Geerestein" nog echt bewoonden. Op gezette tijden gingen ze per rijtuig naar de toren om een bad te nemen. De badkamer is in onbruik geraakt en inmiddels verdwenen. Ook de toren is niet meer in gebruik. Maar zolang vader De Lange het uurwerk opwindt blijft er toch leven in de toren.

Weekblad De Boerderij 2 oktober 1990.

H. Schouten.

BESTUURSMEEDEDELINGEN

Inmiddels heeft de verhuizing van de Stichting Oud Woudenberg naar het voormalige gebouw van Gemeentewerken aan de Schans 20 plaatsgevonden.

Voor Oud Woudenberg betekent het nieuwe onderkomen een sterke vermindering in ruimte.

De Stichting heeft meer spullen dan ze kwijt kan; dus een deel van het materiaal krijgt een tijdelijke plaats elders.

Het streven is nu om het nieuwe onderkomen van de Stichting op vrijdag 26 april 1991 te openen.

Aansluitend op de opening organiseert de Stichting een tentoonstelling over de pluimveegechiedenis van Woudenberg.

De jaarlijkse excursie is gepland op woensdag 11 september 1991.

De eerstvolgende donateursavond zal worden gehouden op 20 november 1991 in Hotel Schimmel.

